

Pendefinisian Semula Istilah *Tafsir 'Ilmi*

Re-definition of the Term *Tafsir 'Ilmi* (Scientific Exegesis of al-Qur'an)

NOR SYAMIMI MOHD
HAZIYAH HUSIN
WAN NASYRUDIN WAN ABDULLAH

ABSTRAK

Tafsir 'ilmi ialah satu daripada aliran tafsir kontemporari yang mula ketara perbincangannya pada akhir abad ke-19M dan awal abad ke-20M, khususnya dalam karya-karya 'Ulum al-Qur'an, Usul al-Tafsir dan Tafsir al-Qur'an. Namun dari sudut definisi, para sarjana berbeza pendapat berkenaan tafsir 'ilmi. Kepelbagaian definisi ini memberi implikasi positif dan negatif terhadap penerimaan dan pemahaman maksudnya. Oleh itu, kajian ini bertujuan untuk menganalisis istilah yang diguna pakai dalam tafsir 'ilmi dan menilai semula definisi tafsir 'ilmi yang dikemukakan oleh para sarjana. Kajian berbentuk kualitatif ini menggunakan reka bentuk kajian secara analisis kandungan. Data dikumpul melalui analisis dokumen terhadap kamus, kitab 'Ulum al-Qur'an, Usul al-Tafsir wa Ittijahatuhu, ensiklopedia dan karya sarjana tertentu yang membincangkan istilahnya dari aspek bahasa dan istilah. Selanjutnya, data yang diperoleh ini dianalisis secara deskriptif. Dapatan kajian merumuskan definisi tafsir 'ilmi ialah tafsir yang menjelaskan makna ayat-ayat al-Qur'an tertentu berpandukan penemuan sains moden yang sahih dan tetap berteraskan konsep sains tauhidik. Ayat-ayat al-Qur'an yang ditafsir bukan sahaja merangkumi ayat kawniyyat, malah termasuk juga ayat yang berkaitan pensyariatan hukum dan kesihatan. Selain itu, kajian mencadangkan terjemahan istilah tafsir 'ilmi yang boleh diguna pakai dalam bahasa Melayu ialah tafsir sains tauhidik. Pemahaman terhadap istilah tafsir 'ilmi amat penting bagi memastikan tafsiran yang dilakukan tepat dan tidak bertentangan dengan makna sebenar yang dikehendaki oleh ayat serta fungsi al-Qur'an sebagai kitab hidayah terus terpelihara..

Kata kunci: Pendefinisian semula; penterjemahan; tafsir 'ilmi; ayat kawniyyat; sains tauhidik

ABSTRACT

Tafsir 'ilmi, or interpretation of al-Qur'an based on empirical science, is one of contemporary exegesis streams. Discussion about it was very significant at the end of the 19th and early 20th Centuries CE, particularly in the works 'Ulum al-Qur'an, Usul al-Tafsir and Tafsir al-Qur'an. However, scholars differ in opinion regarding the definition of tafsir 'ilmi. The diversity in its definition have both positive and negative implications for acceptance and understanding of its meaning. Thus, the purpose of this research is to analyse the terms applied in tafsir 'ilmi and re-evaluate its definitions submitted by scholars. This qualitative research is designed using the method of content analysis. Data is collected by document analysis of dictionaries, the books 'Ulum al-Qur'an, Usul al-Tafsir wa Ittijahatuhu, encyclopedia and works by certain scholars which discuss the term from the linguistic and terminology aspect. Further, data obtained is descriptively analysed. Research findings conclude that the definition of tafsir 'ilmi is interpretation which explains the meaning of certain Qur'anic verses guided by authentic and permanent modern scientific discovery based on tawhidic science concept. The interpreted Qur'anic verses encompass not only kawniyyat (signs of God in the universe) verses but also those relating to ordinances of shariah law and health. In addition, research suggests that translation of the term tafsir 'ilmi may be applied in Malay language as tawhidic scientific interpretation. Understanding of this term is very essential in order to ensure interpretation is done accurately and does not contradict the true meaning intended by the verses and so that the function of al-Qur'an as the Book of Guidance continues to be preserved.

Keywords: Re-definition; translation; tafsir 'ilmi; kawniyyat verses; tawhidic science

PENGENALAN

Tafsir 'ilmi ialah istilah baru dalam disiplin ilmu pengajian tafsir al-Qur'an. Istilah ini terserlah penggunaannya sebagai satu daripada aliran tafsir moden pada akhir abad ke-19M dan awal abad ke-

245; Jansen 1974: 35-39; Ansari 2001: 91-104; Selamat et al. 2012: 55). Kemunculannya bermula apabila timbul pelbagai persoalan baru, kesan perubahan politik, sosial dan budaya yang dibawa oleh tamadun Barat terhadap masyarakat Muslim. Masyarakat Muslim cenderung untuk menyesuaikan ayat-ayat suci al-Qur'an tertentu dengan apa yang

diperoleh daripada hasil penemuan dan kajian sains. Kecenderungan mengaplikasikan *tafsir 'ilmi* ini adalah untuk menangkis perlecehan sarjana Barat terhadap kesyumuluan al-Qur'an sebagai wahyu yang bermukjizat dan bukannya nukilan Rasulullah SAW (Ansari 2001: 91-93; Wielandt 2002: 124-141; Elshakry 2008: 491-523; al-Khalidi 2010: 566-567; Selamat et al. 2012: 55).

Pendekatan *tafsir 'ilmi* yang menggabung jalin sains dan teknologi dalam memahami makna ayat-ayat suci al-Qur'an seiring dengan perkembangan masa kini, begitu mendapat perhatian para sarjana. Antara sarjana silam yang mengaplikasikan pendekatan ini secara meluas dilakukan oleh al-Razi (m.1209M) dalam karyanya, *Mafatih al-Ghayb*. Usaha ini diteruskan oleh para ulama selepasnya seperti Muhammad ibn Ahmad al-Iskandari (karyanya, *Kashf al-Asrar al-Nuraniyyah al-Qur'aniyyah fi ma Yata'allaq bi al-Ajram al-Samawiyyah wa al-Ardiyyah wa al-Hayawanat wa al-Nabatat wa al-Jawahir al-Ma'diniyyah*), Muhammad 'Abduh (m.1905M) (karyanya, *Tafsir al-Manar*), Tantawi Jawhari (m.1940M) (karyanya, *al-Jawahir fi Tafsir al-Qur'an al-Karim*) dan Zaghhlul el-Najjar (karyanya, *Tafsir al-Ayah al-Kawniyyah fi al-Qur'an al-Karim*) (Ansari 2001: 91-104; Mazlan 1998: 34-64).

Dari sudut penggunaan istilah *tafsir 'ilmi*, terdapat pelbagai istilah yang digunakan oleh para sarjana bagi merujuk kepada *tafsir 'ilmi*. Antara istilah yang biasa digunakan ialah *tafsir 'ilmi*, *tafsir 'ilmi tajribi*, *scientific exegesis*, tafsir sains dan juga tafsir saintifik. Di samping itu, mereka juga berbeza pendapat mengenai definisi *tafsir 'ilmi*. Perbezaan ini membawa implikasi positif dan negatif terhadap penerimaan dan pemahaman maksudnya. Sehubungan itu, timbul persoalan: adakah kepelbagaian istilah yang digunakan ini memberi konotasi yang berbeza? Dan, adakah definisi yang berbeza hanya menggambarkan perbezaan ungkapan tetapi hakikatnya membawa makna yang sama? Oleh itu, kajian ini menganalisis istilah-istilah yang diguna pakai dalam *tafsir 'ilmi* dan menilai semula definisi *tafsir 'ilmi* yang dikemukakan oleh para sarjana.

METODOLOGI

Kajian berbentuk kualitatif ini menggunakan reka bentuk secara analisis kandungan dan data dikumpul melalui analisis dokumen. Dokumen yang digunakan ialah kamus, kitab '*Ulum al-Qur'an*, *Usul al-Tafsir wa Ittijahatuhu*, ensiklopedia serta karya sarjana

tertentu yang membincangkan istilahnya dari segi bahasa dan istilah. Kamus *al-Mu'jam al-Wasit* (2004) oleh Majma' al-Lughah al-'Arabiyyah, *Lisan al-'Arab* oleh Ibn Manzur (2012) dan *Kitab al-Ta'rifat* oleh al-Jurjani (1983) dirujuk untuk melihat makna *tafsir* dan *'ilmi* dari sudut etimologi sebelum digabungkan menjadi satu istilah. Selain itu, antara kitab '*Ulum al-Quran* dan *Usul al-Tafsir* kontemporari utama yang dirujuk ialah *Ittijahat al-Tafsir fi Misr fi al-'Asr al-Hadith* oleh al-Sharqawi (1972), *Ittijahat al-Tafsir fi al-'Asr al-Hadith* oleh al-Muhtasib (1973) dan *al-Tafsir wa al-Mufasssirun* oleh al-Dhahabi (2005). Di samping itu, kajian juga merujuk karya sarjana Barat antaranya ialah seperti *Modern Muslim Koran Interpretation (1880-1960)* oleh Baljon (1968) dan *The Interpretation of the Koran in Modern Egypt* oleh Jansen (1974). Karya-karya tersebut digunakan bagi meninjau istilah *tafsir 'ilmi* yang digunakan oleh para sarjana dan definisi dari segi terminologi yang dikemukakan oleh mereka bagi istilah ini. Seterusnya, data yang diperoleh dianalisis menggunakan pendekatan deskriptif untuk melihat makna yang sesuai bagi *tafsir 'ilmi* dan terjemahan istilahnya dalam bahasa Melayu.

DEFINISI TAFSIR 'ILMI

DARI SEGI BAHASA

Tafsir 'ilmi terdiri daripada dua patah perkataan, iaitu *tafsir* dan *'ilmi*. Dari sudut epistemologi, *tafsir* berasal daripada perkataan *al-fasr*, yang bermaksud keterangan (Ibn Manzur 2012, 11:180). *Al-Tafsir* bermaksud menerangkan, menjelaskan atau menghuraikan (*al-Mu'jam al-Wasit* 2004: 688). Definisi tafsir dari sudut terminologi pula, al-Zarkashi (1988, 1:13) menyatakan tafsir ialah suatu disiplin ilmu bagi memahami al-Qur'an, menjelaskan makna-makna dalam al-Qur'an itu sendiri serta mengeluarkan hukum-hukum dan rahsia-rahsia dalam al-Qur'an. Ibn 'Ashur (1997, 1:11) pula mendefinisikan tafsir sebagai suatu ilmu membincangkan tentang penjelasan makna-makna lafaz al-Qur'an, dan apa yang dapat diambil faedah daripada lafaz-lafaz tersebut secara ringkas atau secara meluas. Bagi al-Zarqani (1998, 2:7), tafsir bermaksud suatu ilmu yang membahaskan tentang al-Qur'an al-Karim dari segi *dilalahnya* (yang berkenaan dengan pemahaman maknanya) sebagaimana yang dikehendaki Allah SWT sesuai mengikut kemampuan manusia itu sendiri. Manakala menurut al-Khalidi (2010: 24), takrif tafsir ialah ilmu yang melengkapkan kefahaman tentang al-Qur'an,

menerangkan makna-maknanya, mengeluarkan hukum-hakamnya dan menghilangkan kemusykilan serta kekaburan mengenai ayat-ayat-Nya.

Manakala *'ilmi* dari segi epistemologi berasal daripada perkataan *'ilm*, yang bermaksud ilmu, sains, pengetahuan dan maklumat (*al-Mu'jam al-Wasit* 2004: 624; *al-Miftah* 2008: 1202; Ibn Manzur 2012, 10:263). Menurut al-Jurjani (1983), *al-'ilm* ialah kepercayaan yang mutlak selaras dengan hakikat sebenar (al-Jurjani 1983: 155). Dari sudut istilah, *'ilm* ialah perkataan syumul yang merangkumi pelbagai jenis ilmu pengetahuan manusia yang lama dan baru. Istilah ini menunjukkan ilmu pengetahuan ini tidak hanya terhad dalam bidang astronomi sahaja (al-Rumi 1997: 545), malah termasuk juga bidang-bidang lain. Ahmad Bazli (2014: 66) dalam kajiannya menggunakan istilah *'ilm* dengan maksud ilmu pengetahuan yang eksperimental dan apa yang berkaitan dengannya daripada ilmu tabii yang terdapat pada *al-kawn* (ciptaan) seperti fizik, geologi, biologi, oseanografi dan astronomi. Justeru, *'ilm* merangkumi semua pengetahuan manusia tanpa mengehadkan satu daripada pengetahuan tersebut. Sehubungan itu, takrifan *'ilm* berbeza berdasarkan perbezaan individu yang memberikan takrifan tersebut berdasarkan bidang kajian masing-masing.

DARI SEGI ISTILAH

Tafsir 'ilmi ialah istilah baru dalam disiplin ilmu pengajian tafsir al-Qur'an dan tidak digunakan pada awal sejarah pengajian tafsir (al-Sharqawi 1972: 44-47; al-Muhtasib 1973: 245; Jansen 1974: 35-39; Ansari 2001: 91-104; Selamat et al. 2012: 55). Dalam konteks penggunaan istilah *tafsir 'ilmi*, wujud perbezaan mengikut bahasa tertentu. Bahasa Arab menggunakan istilah *tafsir 'ilmi* atau *tafsir 'ilmi tajribi*, bahasa Inggeris pula dengan istilah *scientific exegesis* atau *scientific interpretation* dan bahasa Melayu sebagai tafsir sains atau tafsir saintifik.

Walau bagaimanapun, majoriti sarjana menggunakan istilah dalam bahasa Arab, iaitu *tafsir 'ilmi* dalam karya masing-masing. Antara sarjana tersebut ialah al-Dhahabi (2005), al-Muhtasib (1973), Abu Hajar (1991) dan Jansen (1974). Definisi *tafsir 'ilmi* dikemukakan oleh al-Dhahabi (2005) ialah tafsir yang membicarakan dengan mendalam istilah-istilah ilmiah dalam ayat-ayat al-Qur'an dan seterusnya usaha untuk mengeluarkan pelbagai ilmu dan juga beberapa pandangan falsafah daripadanya (al-Dhahabi 2005, 2:417). Al-Muhtasib (1973) menyatakan *tafsir 'ilmi* ialah tafsir yang dibuat oleh pengarangnya dengan tujuan untuk menundukkan

ayat-ayat al-Qur'an kepada teori dan istilah ilmiah dan seterusnya mencuba sedaya upaya mungkin untuk mengeluarkan pelbagai permasalahan ilmu dan pandangan falsafah daripadanya (al-Muhtasib 1973: 247). Bagi Abu Hajar (1991: 66), *tafsir 'ilmi* ialah tafsir yang menjelaskan ayat-ayat al-Qur'an berdasarkan apa yang telah terbukti kebenarannya dari sudut sains dan ilmu pengetahuan moden. Tafsiran ini mendedahkan kepada umum bahawa fakta-fakta ilmiah yang terdapat dalam al-Qur'an ini ialah satu daripada ciri kemukjizatan al-Qur'an yang membuktikan kitab ini sebenarnya daripada Allah SWT, memandangkan tiada seorang manusia yang mengetahui tentang fakta-fakta berkenaan sewaktu ia diturunkan. Mazlan (1998: 26) pula mendefinisikan *tafsir 'ilmi* sebagai tafsir yang membahaskan tentang ayat-ayat *kawniyyat* yang terdapat dalam al-Qur'an dan kemudian mentafsirkannya berpandukan teori dan penemuan sains yang tetap, penemuan ini tidak diketahui pada zaman penurunan al-Qur'an membuktikan al-Qur'an bukanlah ciptaan Nabi Muhammad SAW tetapi ciptaan Allah SWT. Penemuan ini juga adalah satu daripada kelebihan al-Quran sebagai mukjizat. Ahmad Bazli (2014: 67) menjelaskan *tafsir 'ilmi* ialah satu ijihad dalam pentafsiran al-Qur'an berorientasikan sains dalam usaha menjelaskan makna saintifik terhadap ayat-ayat al-Qur'an, terutama yang berkisar pada persoalan ciptaan atau ayat-ayat *kawniyyat* yang menepati kaedah dan analisis sains moden dalam rangka untuk mengesahkan kebenaran al-Qur'an terhadap hakikat berhubung ciptaan atau *al-kawn*.

Istilah bahasa Arab seterusnya ialah *tafsir 'ilmi tajribi* yang digunakan oleh al-Rumi (1997). Beliau tidak bersetuju dengan istilah *tafsir 'ilmi* merujuk kepada tafsir berdasarkan ilmu yang sedemikian. Beliau berpendapat *'ilmi* merujuk kepada ilmu dalam erti kata yang umum. Sebagai alternatif, beliau menamakannya *tafsir 'ilmi tajribi* untuk membezakannya dengan aliran-aliran tafsir lain. Beliau menghuraikan *tafsir 'ilmi tajribi* sebagai *ijihad* yang dilakukan oleh pentafsir dalam mendedahkan dan menjelaskan hubungan antara ayat *kawniyyah* dalam al-Qur'an dengan penemuan sains yang berbentuk eksperimen untuk menonjolkan kemukjizatan al-Qur'an yang bersumber daripada Allah SWT dan sesuai untuk semua zaman dan tempat (al-Rumi 1997: 545-550).

Penggunaan istilah *scientific exegesis* dalam bahasa Inggeris digunakan oleh kebanyakan sarjana Barat bagi merujuk kepada *tafsir 'ilmi*. Antara sarjana tersebut ialah Jansen (1974), Wood (1989), Ansari (2001), Iqbal (2010), Mir (2004) dan Elshakry

(2008). Di samping itu, terdapat juga sebahagian sarjana yang menggunakan istilah *scientific interpretation*, iaitu Bustami (2000) dan Amir et al. (2012). Namun, kajian ini tidak menjumpai definisi khusus yang merujuk kepada *scientific exegesis* atau *scientific interpretation* yang dikemukakan oleh sarjana-sarjana Barat ini. Mereka lebih memfokuskan untuk menonjolkan hubungan sains dan ayat-ayat yang mengandungi elemen saintifik dalam al-Qur'an. Manakala tafsir sains atau tafsir saintifik dilihat digunakan dalam kajian dan karya berbahasa Melayu. Antaranya ialah seperti Mazlan (1998) dan Selamat et al. (2012). Istilah ini dilihat hanya menterjemahkan istilah bahasa Inggeris, *scientific exegesis* atau *scientific interpretation* kepada bahasa Melayu.

Sehubungan itu, dari sudut bahasa, *tafsir* ialah menjelaskan makna ayat-ayat al-Qur'an. *Ilmi* pula merujuk kepada ilmu yang khusus, iaitu ilmu sains. Hal ini turut dipersetujui oleh al-Rumi (1997: 549-550). Namun, penggunaan istilah sains perlu diberi perhatian dengan teliti dalam pelbagai aspek. Istilah *science* bahasa Inggeris dan terjemahan bahasa Melayunya, iaitu sains, yang diguna pakai dan yang difahami pada hari ini ialah istilah yang diperkenalkan oleh Barat sejak abad ke-17M (Wan Fuad 1990: 5; Bustami 2000: 20). Perkataan Inggeris, *science*, berasal daripada Latin, *scientia* yang bermakna ilmu (Wan Fuad 1990: 3; Shaharir 2000: 24; Mohd Yusof 2014: 33-34). Menurut Nasr (2008: 22), istilah sains dalam bahasa Inggeris tidak boleh diterjemahkan terus ke bahasa Arab dengan membawa makna yang sama. Beliau menggunakan istilah sains yang bermakna pengetahuan yang tidak tersusun atau *scientia* atau *al-'ilm* melainkan 'pengetahuan' yang khas. Definisi sains dari sudut istilah ialah analisis fenomena alam tabii secara sistematik, mantik dan objektif dengan kaedah khusus yang diperantikan untuk mewujudkan penumpukan pengetahuan yang boleh dipercayai (Shaharir 1987). Definisi ini turut dipetik oleh Mohd Yusof untuk menjelaskan maksud sains dari segi istilah (Mohd Yusof 2014: 35). Sulaiman (1994: 1) pula menyatakan sains ialah suatu cabang ilmu pengetahuan yang mengkaji himpunan pernyataan yang terbukti atau fakta-fakta yang dicerap dan disusun secara bersistem dan dihimpun dalam bentuk hukum-hukum umum. Bagi Crump (2002), sains ialah penumpukan pengetahuan yang bersistem dan berkaedah mengenai alam tabii, yang dibangunkan secara spekulasi, pencerapan dan eksperimen, yang menghasilkan hukum-hukum secara objektif mengenai fenomena alam dan penerangan mengenai fenomena tersebut. Hal ini jelas menunjukkan sains

Barat ini tidak meletakkan Tuhan (Allah) sebagai penghulu pemikiran, tetapi sebaliknya meletakkan akal rasional manusia sebagai pusat penentu bagi segala-gala. Selain itu, menurut sains Barat segala fenomena alam dapat dijelaskan melalui akal fikiran manusia semata-mata, dan tidak memerlukan pertolongan Tuhan (Wan Fuad 1990: 5-6). Oleh yang demikian, penggunaan istilah *scientific exegesis* atau *scientific interpretation* dan tafsir sains atau tafsir saintifik ini menimbulkan kesan yang negatif dari sudut pemahaman dan menimbulkan percanggahan sekiranya perkataan sains tersebut merujuk sains yang diperkenalkan oleh Barat ini. Hal ini seolah-olah menafikan bahawa al-Qur'an merupakan kitab yang bermukjizat yang bersumber daripada Allah SWT.

Justeru, kajian ini mencadangkan penggunaan istilah tafsir sains tauhidik sebagai alternatif menggantikan *scientific exegesis* atau *scientific interpretation* dan tafsir sains atau tafsir saintifik bagi merujuk kepada *tafsir 'ilmi*. Istilah sains tauhidik dilihat lebih tepat jika dibandingkan sains Barat. Hal ini dapat dilihat menerusi definisi sains tauhidik yang dikemukakan oleh Mohd Yusof (2014). Sains tauhidik ialah pengetahuan sains yang bukan sahaja mampu menjelaskan fenomena tabii alam yang berada di sekitar, tetapi juga dapat menjelaskan makna yang terkandung dalam fenomena alam yang dikaji (Mohd Yusof 2014: 126-127). Jelasnya, sarjana sains tauhidik sedar bahawa alam ini memang mempunyai tabii dan sifat tertentu yang dapat difahami dan diramalkan oleh manusia. Namun, tabii atau sifat alam ini tidak mutlak dan tidak ditentukan oleh alam (sama ada tumbuhan, haiwan, binatang, jirim, dan manusia) itu sendiri, tetapi ditentukan oleh Allah SWT secara mutlak. Misalnya, tabii api yang panas itu membakar, tetapi terbakarnya objek yang terkena api yang panas tidak terletak kepada sifat api yang panas, tetapi terletak kepada keizinan Allah SWT untuk api membakar. Hal ini dapat dilihat menerusi kisah Nabi Ibrahim AS yang dicampakkan ke dalam api yang menjulang-julang, tetapi ternyata api tersebut tidak membakar Nabi Ibrahim AS dengan izin Allah SWT. Firman-Nya dalam surah al-Saffat ayat 97-99, yang mafhumnya:

(Setelah tak dapat berhujah lagi, ketua-ketua) mereka berkata: Binalah untuk Ibrahim sebuah tempat (untuk membakarnya), kemudian campakkan dia ke dalam api yang menjulang-julang itu. Maka mereka (dengan perbuatan membakar Nabi Ibrahim itu) hendak melakukan angkara yang menyakitinya, lalu Kami jadikan mereka orang yang terkebawah (yang tidak berjaya maksudnya). Dan Nabi Ibrahim pula berkata: Aku hendak (meninggalkan kamu) pergi kepada Tuhanku, Dia akan memimpinku (ke jalan yang benar)

Selain itu, dalam etika sains tauhidik, Allah SWT ialah 'paksi' kegiatan sains, pencerapan dilakukan secara sistematik dan rasional tetapi dilaksanakan atas tuntutan agama, akal diutamakan tetapi tunduk kepada agama, wujud keseimbangan dan kesepaduan antara tuntutan beragama dan kemampuan akal berfikir, berusaha memahami tabii alam, tetapi percaya tabii alam tunduk kepada kekuasaan Ilahi, peraturan dan perundangan yang berteraskan hukum Allah SWT diperlukan untuk mengawal aktiviti sains dan dorongan iman penggerak aktiviti sains (Mohd Yusof 2014: 234-235).

Oleh itu, kajian ini merumuskan kepelbagaian istilah bagi *tafsir 'ilmi* memberi konotasi yang berbeza terhadapnya. Penggunaan istilah tafsir sains tauhidik adalah lebih tepat berbanding *scientific exegesis* atau *scientific interpretation* dan tafsir sains atau tafsir saintifik bagi merujuk kepada *tafsir 'ilmi*. Istilah sains tauhidik dapat membezakan penggunaan istilah sains yang dikemukakan oleh Barat yang jelas mengutamakan akal dan mengetepikan nilai-nilai ketuhanan.

Selain itu, kepelbagaian definisi *tafsir 'ilmi* dalam kalangan sarjana hanya menggambarkan perbezaan ungkapan tetapi hakikatnya membawa makna yang sama. Hal ini jelas dilihat menerusi definisi yang dikemukakan oleh al-Muhtasib dan al-Dhahabi, iaitu tafsir yang membicarakan dengan mendalam istilah ilmiah dalam ayat-ayat al-Qur'an dan seterusnya cuba untuk mengeluarkan pelbagai ilmu dan juga beberapa pandangan falsafah daripadanya (al-Muhtasib 1973: 247; al-Dhahabi 2005 2: 417). Namun, tujuan tafsiran ini dilakukan sebagaimana yang dinyatakan oleh al-Muhtasib dalam definisi *tafsir 'ilmi* menunjukkan implikasi negatif dari aspek penerimaannya. Tujuan tersebut adalah untuk menundukkan ayat-ayat al-Qur'an kepada teori dan istilah ilmiah (al-Muhtasib 1973: 247). Hal ini bertentangan dengan tujuan sebenar tafsir itu sendiri, iaitu bagi menjelaskan makna-makna ayat al-Qur'an untuk mendekatkan kefahaman pembaca terhadap apa yang hendak disampaikan oleh Allah SWT. Para pentafsir ditegah untuk menundukkan ayat-ayat al-Qur'an kepada penemuan-penemuan sains semata-mata bagi kepentingan tertentu. Walau bagaimanapun, kajian mendapati pendirian al-Muhtasib yang tidak menyokong mentafsir secara *tafsir 'ilmi* (al-Muhtasib 1973: 314-323) mendorong beliau mendefinisikan *tafsir 'ilmi* dengan definisi demikian.

Manakala definisi yang dikemukakan oleh Abu Hajar dan Mazlan juga menunjukkan persamaan, iaitu *tafsir 'ilmi* ialah tafsir yang menjelaskan ayat-ayat al-Qur'an berdasarkan teori-teori dan penemuan-

penemuan sains yang tetap dan telah terbukti kebenarannya. Penemuan ini tidak diketahui pada zaman penurunan al-Qur'an. Hal ini membuktikan al-Qur'an adalah bersumber daripada Allah SWT dan bukanlah ciptaan Nabi Muhammad SAW (Abu Hajar 1991: 66; Mazlan 1998: 26). Definisi ini menunjukkan kedua-duanya ingin mendekatkan penemuan sains dengan al-Qur'an untuk melihat dan menonjolkan kemukjizatan al-Qur'an bahawa pelbagai penemuan sains yang diketahui masa kini sebenarnya telah disebut dalam al-Qur'an sejak 14 kurun yang lampau.

KESIMPULAN

Secara keseluruhannya, kajian ini lebih cenderung untuk menggunakan istilah *tafsir 'ilmi* seperti mana yang dipersetujui oleh majoriti sarjana. Bagi menterjemahkan ke bahasa Melayu, tafsir sains tauhidik dilihat lebih sesuai bagi mengelakkan kekeliruan penggunaan istilah sains yang dikemukakan oleh Barat. Definisi *tafsir 'ilmi* menurut istilah pula ialah tafsir yang menjelaskan makna ayat-ayat al-Qur'an tertentu berpandukan penemuan sains moden yang sahih dan tetap berteraskan konsep sains tauhidik. Ayat-ayat al-Qur'an yang ditafsirkan bukan sahaja merangkumi ayat *kawaniyyat*, malah termasuk juga ayat yang berkaitan pensyariatkan hukum dan kesihatan. Pemahaman yang jelas mengenai definisi istilah *tafsir 'ilmi* atau tafsir sains tauhidik amat penting untuk mengelakkan sarjana tergelincir dari tujuan sebenar pentafsiran dilakukan dan tidak menundukkan ayat-ayat al-Qur'an kepada teori-teori ilmiah yang belum terbukti kesahihannya. Selain itu, ini menggalakkan umat Islam memanfaatkan penemuan-penemuan sains dalam menghuraikan maksud ayat-ayat al-Qur'an agar fungsi al-Qur'an sebagai kitab hidayah terus terpelihara dan menjadi mukjizat akhir zaman yang sentiasa relevan pada semua zaman, termasuk zaman sains dan teknologi kini.

RUJUKAN

- Abu Hajar, Ahmad 'Umar. 1991. *al-Tafsir al-'Ilmi li al-Qur'an fi al-Mizan*. Bayrut: Dar Qutaybah.
- Ahmad Bazli Ahmad Hilmi. 2014. Terjemahan makna *ayat kawaniyyat* dalam terjemahan al-Qur'an bahasa Melayu: Analisis berdasarkan *tafsir 'ilmi*. Disertasi Sarjana. Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya.
- Amir, A.N., Shuriye, A.O. & Ismail, A.F. 2012. Muhammad Abduh's scientific views in the Qur'an. *International Journal of Asian Social Science* 2(11): 2034-2044.

- Ansari, Zafar Ishaq. 2001. Scientific exegesis of the Qur'an. *Journal of Qur'anic Studies* 3(1): 91-104.
- Baljon, J.M.S. 1968. *Modern Muslim Koran Interpretation (1880-1960)*. Leiden: E.J. Brill.
- Bustami, Mohamed Khir. 2000. The Quran and science: the debate on the validity of scientific interpretations. *Journal of Qur'anic Studies* 2(2): 19-35.
- Crump, T. 2002. *A Brief History of Science*. London: Robinson.
- al-Dhahabi, Muhammad Husayn. 2005. *al-Tafsir wa al-Mufasssirun*. Jil. 2. al-Qahirah: Dar al-Hadith.
- Elshakry, Marwa. 2008. The exegesis of science in twentieth-century Arabic interpretation of the Qur'an. Dlm. Meer, Jitse M.V.D. & Mandelbrote, S. (pnyt.). *Nature and Scripture in the Abrahamic Religions: 1700 to Present*, hlm. 491-523. Brill: Leiden and Boston.
- Ibn 'Ashur, Muhammad al-Tahir. 1997. *Tafsir al-Tahrir wa al-Tanwir*. Jil. 1. Tunis: al-Dar Sunnun li al-Nashr al-Tawzi'.
- Ibn Manzur, Muhammad Mukarram. 2012. *Lisan al-'Arab*. Jil. 10 & 11. Bayrut: Dar al-Sadir.
- Iqbal, Muzaffar. 2010. On scientific exegesis. *Islam & Science* 8: 77-80.
- Jansen, J.J.G. 1974. *The Interpretation of the Koran in Modern Egypt*. Leiden: Brill.
- al-Jurjani, 'Ali Muhammad. 1983. *Kitab al-Ta'rifat*. Bayrut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah.
- al-Khalidi, Salah 'Abd al-Fatah. 2010. *Ta'rif al-Darisin bi Manahij al-Mufasssirin*. Cet. 4. Dimashq: Dar al-Qalam.
- Mazlan Ibrahim. 1998. Tafsir ilmiah: Sejarah perkembangan serta pandangan ahli tafsir dan ulama terhadapnya. Disertasi Sarjana. Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- al-Miftah: Kamus Moden Arab-Melayu-Inggeris*. 2008. Seremban: al-Azhar Media Enterprise.
- Mir, Mustansir. 2004. Scientific exegesis of the Qur'an: A viable project. *Islam & Science* 2(1): 443-452.
- Mohd Yusof Othman. 2014. *Pengenalan Sains Tauhidik*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- al-Mu'jam al-Wasit*. 2004. Ed. ke-4. al-Qahirah: Maktabat al-Shuruq al-Dawliyyah.
- al-Muhtasib, 'Abd al-Majid 'Abd al-Salam. 1973. *Ittijahat al-Tafsir fi al-'Asr al-Hadith*. Jil. 1. Beirut: Dar al-Fikr.
- Nasr, Sayyid Hossein. 2008. Islam dan sains moden. Dlm. Baharudin Ahmad (pnyt.). *Falsafah Sains daripada Perspektif Islam*, hlm. 22-40. Edisi Ke-2. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- al-Rumi, Fahd 'Abd al-Rahman. 1997. *Ittijahat al-Tafsir fi al-Qarn al-Rabi'*. Bayrut: Mu'assasat al-Risalah.
- Selamat Amir, Mohd Murshidi Mohd Noor & Ahmad Bazli Ahmad Hilmi. 2012. Scientific assimilation in the interpretation of the Qur'an: An approach to Zaghlul el-Najjar's work entitled 'Tafsir al-Ayah al-Kawniyyah fi al-Qur'an al-Karim'. *Al-Bayan Journal of al-Quran and al-Hadith* 10(2): 49-67.
- Shaharir Mohamad Zain. 1987. *Pengenalan Sejarah dan Falsafah Sains*. Kuala Lumpur: Akademi Sains Islam Malaysia (ASASI).
- Shaharir Mohamad Zain. 2000. *Pengenalan Sejarah dan Falsafah Sains*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- al-Sharqawi, 'Affat Muhammad. 1972. *Ittijahat al-Tafsir fi Misr fi al-'Asr al-Hadith*. al-Qahirah: Matba'ah al-Khilani.
- Sulaiman Nordin. 1994. *Sains menurut Perspektif Islam*. Bangi: Pusat Pengajian Umum, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Wan Fuad Wan Hassan. 1990. *Ringkasan Sejarah Sains*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Wielandt, R. 2002. Exegesis of the Qur'an: Early modern and contemporary. Dlm. J.D. McAuliffe, (pnyt.). *Encyclopaedia of the Qur'an*, hlm. 124-141. Leiden: Brill.
- Wood, Kurt. 1989. The scientific exegesis of the Qur'an: A systematic look. *Journal of Islamic Science* 5: 7-22.
- al-Zarkashi, Badr al-Din Muhammad 'Abd Allah. 1988. *al-Burhan fi 'Ulum al-Qur'an*. Tahqiq. Ibrahim, Muhammad Abu al-Fadl. Jil. 1. Bayrut: Dar al-Jayl.
- al-Zarqani, Muhammad 'Abd al-'Azim. 1998. *Manahil al-'Irfan fi 'Ulum al-Qur'an*. Tahqiq. al-Ilham, Badi' al-Sayyid. Jil. 2. t.tp.: Dar Qutaybah.
- Nor Syamimi Mohd
Jabatan Pengajian al-Qur'an dan al-Sunnah
Fakulti Pengajian Islam
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 UKM Bangi
Selangor Darul Ehsan
MALAYSIA
syamimi8913@gmail.com
- Haziyah Husin
Jabatan Pengajian al-Qur'an dan al-Sunnah
Fakulti Pengajian Islam
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 UKM Bangi
Selangor Darul Ehsan
MALAYSIA
haziyah@ukm.edu.my
- Wan Nasyrudin Wan Abdullah
Jabatan Pengajian al-Qur'an dan al-Sunnah
Fakulti Pengajian Islam
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 UKM Bangi
Selangor Darul Ehsan
MALAYSIA
tokwedin@ukm.edu.my